

A K Ö N Y V T E R J E S Z T É S 1 0 É V E

Móricz Zsigmond egyik riportjában elmondja, hogy 1923 augusztusában Hódmezővásárhelyen a tankönyveken kívül a helyi könyvesboltban egyetlen más könyvet sem vásároltak. A felszabadulás előtt ugyanezt el lehetett volna mondani még jónéhány városról is. Olyan kitűnő írók műveinek eladása is, mint Móricz, Móra, Mikszáth, nagy problémát jelentett. A kapitalista könyvkiadás és könyvkereskedelem állandó válsággal küzdött, de virult a ponyva; a sárgaregények, pengős, félpengős regények metelyező áradata lepte el a könyvkereskedelmet. A második világháború idején tudományos és szakkönyvet alig adtak ki, viszont csupán 1 év alatt 300 detektívregény jelent meg hatmillió példányban. A magukat könyvkereskedéseknek nevező üzletek jelentős része papír, játék, bazar, használt könyvek vegyeskereskedései voltak.

A vásárlóképes olvasók tábora igen kicsi volt és a profit érdekében bármilyen kapitalista eszközöket használtak is a kiadók — akik nagyrészt maguk voltak könyveik terjesztői is —, nem tudták a vásárlók számát szaporítani.

A Horthy-rendszer idején a könyvkereskedésekből eltűntek a marxizmus-leninizmus kiadványai, a rendőrség üldözött minden szabad szót és gondolatot. Mégis az illegálisan, külföldről becsempészett könyvek, az álnéven itthon kiadott Lenin-, Sztálin-művek a terror ellenére is eljutottak a munkásokhoz, a parasztokhoz, sőt a bebörtönzött kommunistákhoz is. E könyveket az illegális kommunista-mozgalom részvevői és a vele szimpatizálók terjesztették, közöttük egyes könyvárusok is, akik szakszervezetekben és más tömegszervezetekben terjesztették a könyveket.

A felszabadulás után a Szikra Könyvkiadó ismertette meg a közönséget a marxizmus-leninizmus kiadványaival, a szovjet irodalom remekeivel. Egymásután nyitlak meg Budapestén és vidéken azok a könyvkereskedések, amelyek politikai műveket és az oktatáshoz szükséges szemináriumfi füzeteket árusították.

A Szikra könyvek terjesztői a kiadványok eladását óriási lelkesedéssel végezték, a nagy politikai tömegmegmozdulások alkalmával, például a Baloldali Blokk nagygyűlésén az aktuális politikai kiadványokat rikkanccs módjára árusították. A legutóbbi helyekre is rendkívüli gyorsasággal, időt és fáradságot nem kímélve, szétvitték a politikai irodalmat, hogy új olvasókat szerezzenek.

Készülődés az Ünnepi Könyvhétre a Sztálin út 45. sz. alatti könyvesboltban

Az olvasók óriási érdeklődéssel fogadták a 25 évig tiltott műveket. Megjelentek: *A Szovjetunió Kommunista (bolszevik) Pártjának története, A leninizmus alapjai*, s a jellegzetes kis piros könyvek; többi között a *Kommunista Kiáltvány* és más klasszikus kiadványok.

A felszabadulás utáni első könyvnapok országos eseménynek számítottak, annál is inkább, mert Rákosi elvtárs nyitotta meg őket.

Az első szabad május elsején már a Városligetben sátorban árusították a politikai műveket és a haladó írók könyveit.

A még meglévő magánkiadók jelentős része igyekezett úszni az árral, a könyvkereskedők igen óvatosan terjesztették a Szikra kiadványait, érdeklépviseletükben a könyvkereskedelem válságáról beszéltek, de ezalatt megszületett és egyre szélesedett az új magyar olvasóközönség — munkásokból, parasztokból és az értelmiségiekből.

A Szikra Könyvkiadó nemcsak azzal tett nagy szolgálatot, hogy egymásután adta ki a marxista-leninista műveket, hogy megismertette a közönséget a szovjet szépirodalommal, de ezen túlmenően azzal is, hogy a könyvek szép kiállításával, árpolitikájával irányt mutatott abban, hogy a szocialista könyvkiadásnak és könyvterjesztésnek nem az üzleti haszon, hanem a széles olvasóközönség megteremtése a célja.

A könyvkiadók államosítása után a szocialista jellegű terjesztés fejlődik, mert a Szikra és a Népszava terjesztési hálózatán kívül megalakult az első állami könyvkereskedelmi szerv, a Könyvterjesztő Nemzeti Vállalat, majd a Könyvesbolt, Kiskereskedelmi Vállalat.

A következő mozzanat: a könyvkiadás profilírozásával a könyvterjesztés teljesen különvált a kiadástól és 1951-ben létrejön a Szikra, Népszava, Könyvterjesztő N. V. és Könyvesbolt Kiskereskedelmi V.-ből az Állami Könyvterjesztő Vállalat.

Az egységes könyvterjesztő vállalat átvette a régi magánkiskereskedelmi boltok többségét. Ezek közül alig volt szakosított bolt, nagyobb részük elhanyagolt berendezéssel, területileg rosszul elosztva működött. Míg Budapesten pl. az V. kerületben elegendő bolt volt, a felszabadulás előtt olyan hatalmas területeken, mint a XIII. kerület, szakkönyvesboltról nem beszélhetünk. Fő feladat volt tehát a hálózat kiszélesítése Budapesten elsősorban a város peremén, a munkáslakta területeken, valamint vidéken, mind az ipari, mind a mezőgazdasági területeken. Ma három és félszerannyi szakkönyvesbolt van, mint 1950-ben volt.

Az elhanyagolt, szűk boltok helyett a felszabadulás óta olyanokat létesítettünk, mint Budapesten a Sztálin úti Írók boltja, a Szabad Nép székházban lévő, és a munkáslakta Váci úton levő könyvesház, amely egy kocsmá helyén teremtett méltó otthont a könyveknek.

Különösen jelentős a fejlődés vidéken. A megyei székhelyeken, városokban és a járási székhelyeken létesített állami

könyvesboltokat össze sem lehet hasonlítani a felszabadulás előtti könyvesboltokkal.

Megváltozott a könyvesboltok készletének összetétele is. A kapitalizmusban a könyvkereskedelem csak azokat a könyveket szerezte be, amelyeket gyorsan el tudott adni. A kiadók óriási engedményeket (gyakran a könyvár felénél többet) adtak terjesztési jutalékul, s a ténylegesen kiadott könyveknek mégis csak jelentéktelen része volt kapható egy-egy könyvesboltban. Ma a legkisebb járási boltban is megtalálhatók a kultúrpolitikailag fontos könyvek.

A szocialista iparosítás és a mezőgazdaság szocialista fejlesztése azelőtt soha nem ismert mértékben fokozta a szakkönyvkiadást. Szükségessé vált olyan szakkönyvtárak létrehozása (nehézipari, könnyűipari, mezőgazdasági, orvosi, tervgazdasági, stb.), amelyek specializáltan elégítik ki egy-egy szakma olvasóinak könyvigényeit, raktárúkon tartják a szakterület idegennyelvű kiadványait, folyóiratait is. Ez a szakosítás módot ad arra, hogy az illető szakma kifogyott könyveit a vevők itt beszerezhessék. Új olvasóközönség jelentkezett a felszabadulás után, amely a zeneművek iránt érdeklődik. Külön zenemű szakkönyvtár mellett sok állami könyvesboltban van zenemű részleg is.

Kialakult az antikvár boltihálózat és ma Budapesten kívül az egyetemi városokban is van állami antikvár bolt. Az antikvár boltok dolgozói különösen nagy segítséget nyújtanak a könyvbarátoknak, kutatóknak és könyvtárosoknak.

Már 1946-ban a Szikra könyvkiadó kezdte fejleszteni az üzemekben, vállalatokban, hivatalokban a könyvterjesztő hálózatot. Ennek alapján fejlődött ki a könyvterjesztés üzemi hálózatának rendszere, amely ma az egész országra kiterjed. Ez a rendszer igen nagy jelentőségű, hiszen ez azt jelenti, hogy közvetlenül munkahelyeiken szerezhetik be a dolgozók a könyveket és lehetővé válik ezen az úton is a politikai, szépirodalmi, ismeretterjesztő művek propagálása.

A könyvterjesztés a sajtó, a rádió, a filmek, jegyzékek útján hívja fel a figyelmet a megjelenő könyvekre. A körlevelezés különösen jelentős a szakirodalom terjesztésében. A feltehetően érdeklődők címére közvetlenül, illetve szaklapok útján értesítéseket küldenek ki a megjelenő, vagy raktáron levő könyvekről.

Üzemekben, hivatalokban, ahol nincs állandó könyvterjesztés, rendszeresen alkalmi vásárokat rendeznek, különösen fontosak ezek között a szakkönyvvásárok és a diákok közötti könyvadásítás. Egy-egy könyvvásáron sok és jelentős részben új olvasó veszi kézbe a könyvet

A Szabad Nép székházában lévő könyvesbolt

és sok érdeklődőből lesz könyvbarát. Jelentős esemény az évről-évre megismétlődő Szovjet Könyv Ünnepi Hete, az Ünnepi Könyvhét, a Politikai Könyvek Vására, és a Téli Könyvvásár. Különösen sikeresek az Ünnepi Könyvhét vásárai; forgalmuk évről-évre emelkedik. Az 1954. évi magyarságerősítő Ünnepi Könyvhéten több mint két és félszer nagyobb értékben vásároltak könyvet, mint 1953-ban. Az érdeklődés fokozódására jellemző, hogy az Állami Könyvterjesztő Vállalat 1951. második felétől, 1954. januárjáig közel 7.410.000 marxista-leninista és politikai művet, több mint 9 millió szépirodalmi művet és több, mint hét és félmillió szakkönyvet adott el.

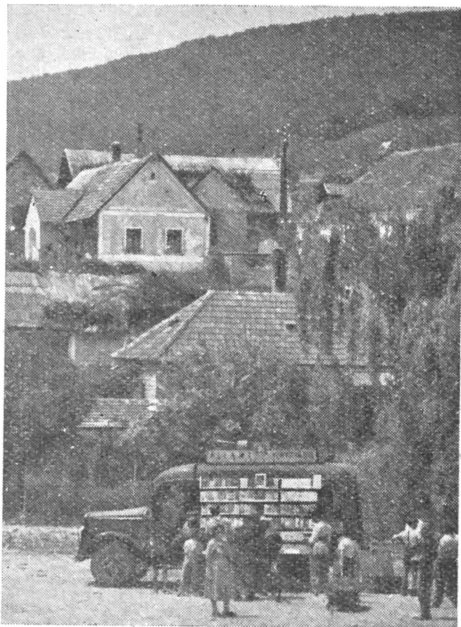
Falun a lakosság könyvellátásáról az állami könyvesboltok és a földművelésszövetkezeti boltok gondoskodnak. A járási székhelyeken kívül a termelőszövetkezeti városokban — Túrkevény, Karcag, Mezőtúron — is jól működő könyvesboltok vannak, amelyeknek forgalmát nagyrészt a falusi lakosság vásárlásai teszik ki.

A földművelésszövetkezetek boltjai 1950 óta fokozatosan kapcsolódtak be a könyvterjesztésbe és széles hálózatukon keresztül segítséget jelentenek a könyvek falusi terjesztésében.

A hangszóróval, zenegéppel felszerelt propaganda-autók — guruló könyvesboltok — lehetővé teszik, hogy a nehezen megközelíthető, a fő közlekedési utaktól távolos területekre is eljusson a könyv.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat munkájának igen fontos része a könyvtárak ellátása. Ez két vonalon történik, egyrészt a vállalat könyvtárellátó osztálya révén, másrészt az országos könyvesbolt-hálózat útján. A Könyvtárellátó a könyvtárakat szerződés alapján folyamatosan ellátja az újonnan megjelent könyvekkel, rendszeres tájékoztatást nyújt a kiadás alatt lévő és a megjelenő könyvekről, gondoskodik a könyvek speciális köttetéséről, a könyvtári munkához szükséges kartonokról, segíti a könyvtárak szerzeményezési munkáját, tájékoztatást ad a megjelenő művekről. A Könyvtárellátón belül speciális bolt áll a könyvtárak rendelkezésére, ahol a régebben megjelenő munkákkal a Könyvtárellátó szabad készletéből kiegészíthetik könyvvállományukat.

A szakkatalógus szerelését, áttekinthetőségét az osztólapok és a betűrendes szakmutató könnyíti meg. Az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya a könyvtárak munkájának segítésére 400 osztólapból és 600 betűrendes szakmutató kartonból álló sorozatot készített, amelyet a Könyvtárellátó a közeljövőben kinyomtat és az igénylők rendelkezésére bocsát.

A Guruló Könyvesbolt Csepakon

A felszabadulás 10 éve alatt megváltozott a könyvkiadás, a terjesztés, de megváltozott az olvasóközönség is. Távoli falvak, tanyák népe várja a hetenként megjelenő Olcsó Könyvtár köteteit, munkások, öregek, fiatalok tanulmányozzák a politikai, szakmai irodalmat. Nemcsak az eladott könyvek mennyisége bizonyítja az új, kulturált olvasóréteg jelentkezését, de egyre növekvő az érdeklődés a szép könyv iránt is.

A könyvterjesztésnek elért eredményei ellenére még sok feladatot kell megoldania, különösen abból a szempontból, hogy a kulturálisan fontos, de nehezebben fogyó könyvek terjesztését megoldja, ezekre hatékony propaganda eszközökkel — szervező munkával felhívja az olvasók figyelmét.

Tíz év alatt a könyvterjesztés egész szervezete átalakult, a kulturális forradalom eszköze lett és arra törekszik, hogy betöltse hivatását, minél több és jobb könyvet adjon a dolgozó nép kezébe, növelje a könyv barátainak egyre népesebb táborát.

Zala Imre

Előadás a helikopter történetéről. Érdekes előadást rendezett a múlt hónapban az Országos Műszaki Könyvtár. Asbóth Oszkár, a helikopter világ-hírű magyar feltalálója beszámolt a könyvtár olvasótáborának a helikopter történetéről és saját kísérleteiről. A vetítétképes előadás után bemutatták a könyvtárban Asbóth Oszkár 1929. évi első felszállásáról készült dokumentumfilmét. (O. M. K.)